

О.В. Ключенко

Національний ботанічний сад імені М.М. Гришка НАН України
вул. Тімірязєвська, 1, м. Київ, 01014 Україна
e-mail: kluyenko_oksana@yahoo.com

ОЦІНКА ДЕКОРАТИВНОСТІ ВИДІВ РОДУ ROSA L. ПРИ СТВОРЕННІ МІСЬКИХ ЗЕЛЕНИХ НАСАДЖЕНЬ

Шипшина, декоративність, ступінь адаптації, озеленення міст

ОЦІНКА ДЕКОРАТИВНОСТІ ВИДІВ РОДУ ROSA L. ПРИ СТВОРЕННІ МІСЬКИХ ЗЕЛЕНИХ НАСАДЖЕНЬ. О.В. Ключенко. – Запропонована модифікована методика комплексної оцінки декоративності видів роду *Rosa* L. Оцінено декоративність та визначено ступінь адаптації 19 видів шипшин природної флори України, що проходили випробування у Національному ботанічному саду імені М.М. Гришка. Встановлено, що 10 досліджених видів роду *Rosa* мають високу (101–113 балів), 7 видів – достатньо високу (84–100 балів), а *R. pygmaea* M. Bieb. та *R. tschatyrdagi* Chrschan. – посередню декоративність. Акліматизаційне число всіх досліджених видів перевищує 95 балів, що свідчить про повну їх адаптацію до нових умов та перспективність використання в озелененні в умовах м. Київ. Відмічено важливість проведення попередніх випробувань сортименту нових рослин, що використовуються при створенні міських зелених насаджень, в умовах, максимально наближених до реальних.

Запропоновано при розробці перспективного сортименту видів роду *Rosa* проводити комплексну оцінку декоративності у поєднанні з визначенням ступеня адаптації рослин до нових умов.

ОЦЕНКА ДЕКОРАТИВНОСТИ ВИДОВ РОДА ROSA L. ПРИ СОЗДАНИИ ГОРОДСКИХ ЗЕЛЕННЫХ НАСАЖДЕНИЙ. О.В. Ключенко. – Предложена модифицированная методика комплексной оценки декоративности видов рода *Rosa* L. Проведена оценка декоративности и определена степень адаптации 19 видов шиповников природной флоры Украины, проходивших испытания в Национальном ботаническом саду имени Н.Н. Гришко. Установлено, что 10 исследованных видов рода *Rosa* имеют высокую (101–113 баллов), 7 видов – достаточно высокую (84–100 баллов), а *R. pygmaea* M. Bieb. и *R. tschatyrdagi* Chrschan. – посредственную декоративность. Аклиматизационное число всех исследованных видов превышает 95 баллов, что свидетельствует о полной их адаптации к новым условиям и перспективности использования в озеленении в условиях г. Киева. Отмечена важность проведения предварительных испытаний сортимента новых растений, используемых при создании городских зеленых насаждений, в условиях, максимально приближенных к реальным.

Предложено при разработке перспективного сортимента видов рода *Rosa* проводить комплексную оценку декоративности в сочетании с определением степени адаптации растений к новым условиям.

EVALUATION OF THE ORNAMENTALITY OF ROSA L. SPECIES IN THE CREATION OF URBAN GREEN PLANTATION. O.V. Kliuienko. – The modified method of complex evaluation of decorative effect of species of the genus *Rosa* L. was proposed. For 19 species of dogrose of the natural flora of Ukraine, tested in the M.M. Gryshko National Botanical Garden at the NAS of Ukraine, the ornamentality was estimated and the degree of adaptation was determined. It was established that 10 species of the genus *Rosa* have high (101–113 points), 7 species – high enough (84–100 points), and *R. pygmaea* M. Bieb. and *R. tschatyrdagi* Chrschan. – mediocre ornamentality. The acclimatization number of all investigated species exceeds 95 points, which indicates their complete adaptation to new conditions and the prospects for using in landscaping in Kyiv. The importance of preliminary tests of the new plants assortment used in the creation of urban green plantations, in conditions as close to real, was noted.

It was proposed to conduct a comprehensive assessment of ornamentality in combination with the determination of the degree of adaptation of plants to new conditions when developing a prospective assortment of species of the genus *Rosa*.

У сучасному урболандшафті біогеоценотичний покрив відіграє роль основного компонента, здатного врівноважити й оптимізувати міське середовище як природну урбоекологічну підсистему. Визначення та розробка стійкого асортименту рослин для створення ефективних і антропо tolerantних біогеоценозів нині є надзвичайно актуальним питанням (Лаптев, 1998).

Представники роду *Rosa* L. здавна користуються популярністю як декоративні рослини. Найчастіше в озелененні використовуються сортові троянди, які сьогодні є невід'ємною складовою зелених насаджень різного функціонального призначення. Світовий асортимент налічує близько 15 тисяч сортів троянд.

На відміну від своїх культурних сородичів, види роду *Rosa* застосовуються в декоративному садівництві значно рідше, переважно для створення живоплотів, поодиноких та групових посадок, обсади водойм, оформлення альпійських гірок, схилів, а також як підщепи (окремі види) (Хессайон, 1999).

Видове різноманіття шипшин, що використовуються для озеленення, зокрема, великих міст, є дуже збідненим.

При інвентаризації міських насаджень Києва, яка була розпочата співробітниками Національного ботанічного саду імені М.М. Гришка (НБС) у 2006 році, виявлені поодинокі посадки таких видів шипшин як *R. majalis* Herrm., *R. rugosa* Thunb., *R. canina* L., *R. corymbifera* Borkh., *R. multiflora* Thunb., *R. centifolia* L.

У світовій флорі, в тому числі й у флорі України, є велика кількість видів шипшин, перспективних для введення у первинну культуру, що підтверджує багаторічний досвід ботанічних садів та дендропарків. Ботанічні установи України мають досвід культивування понад 120 дикорослих видів роду *Rosa* світової флори, 35 з них зустрічаються у природних ценозах на території України, що складає лише близько половини від загальної кількості видів шипшин флори України (Клюєнко, 2010).

Оскільки потенціал роду в плані декоративного садівництва та озеленення використаний явно недостатньо, актуальним є питання оцінки декоративних якостей та вивчення біоекологічних особливостей представників роду *Rosa*, зокрема, природної флори України, та розширення асортименту шипшин, перспективних для створення зелених насаджень у сучасному урболандшафті в умовах Правобережного Лісостепу України, в тому числі м. Києва.

Мета роботи

Оцінити декоративність та ступінь адаптації видів роду *Rosa* природної флори України, представлених у колекції НБС. Оцінити перспективність їх використання при створенні зелених насаджень в умовах урбанізованого середовища.

Об'єкти та методи

Об'єктом досліджень були види роду *Rosa* природної флори України, що проходили випробування у НБС. У дослідження були залучені представники 19 видів: 10 видів (*R. glabrifolia* C. A. Mey. ex Rupr., *R. majalis*, *R. canina* L., *R. corymbifera*, *R. rubiginosa* L., *R. bordzilowskii* Chrshan., *R. tomentosa* Smith, *R. villosa* L., *R. crenatula* Chrshan., *R. pimpinellifolia* L.), що зростають у Правобережному Лісостепу, 1 вид (*R. tschatyrdagi* Chrshan.) поширений у Криму, 1 західнопричорноморський ендемік (*R. diacantha* Chrshan.), 3 євро-середземноморські види, що зростають у прикарпатсько-закарпатських лісах та Західному Лісостепу (*R. agrestis* Savi, *R. glauca* Pourr., *R. pendulina* L.), 3 східнопричорноморських – *R. donetzica* Dubovik (ендемік Донецького кряжу), *R. lupulina* Dubovik і *R. pygmaea* M. Bieb. (східнопричорноморські ендеміки) та 1 євро-сибірський вид (*R. gorinkensis* Besser).

Назви видів наводяться за номенклатурним списком С.Л. Мосякіна, М.М. Федорончука (Mosyakin, Fedoronchuk, 1999), з урахуванням узагальнених даних щодо таксономії видів роду *Rosa* природної флори України (Клюєнко, 2010).

Біоморфологічні характеристики видів наводяться за В.Г. Хржановським (Хржановский, 1958).

Для оцінки декоративності шипшин використано модифіковану методику Н.В. Котелової (Котелова, Гречко, 1969; Котелова, Виноградова, 1974), з урахуванням розробок І.О. Сидоренко (Сидоренко, 2008).

Для визначення ступеня декоративності досліджених представників роду *Rosa* використовували шкалу, відповідно до якої: оцінка менше 68 балів – декоративність слабка; 68–82 бали – декоративність посередня; 83–100 балів – декоративність достатньо висока; 101–118 балів – декоративність висока; 119–136 балів – декоративність надзвичайно висока.

Оцінка зимостійкості, посухостійкості та визначення акліматизаційного числа проводилися на основі візуальних спостережень, за модифікованою методикою М.А. Кохна й О.М. Курдюка (Кохно, Курдюк, 1994). До згаданої методики нами внесено важливий показник стійкості рослин в нових умовах – стійкість до шкідників та хвороб. Зниження стійкості до шкідників та хвороб є наслідком ослаблення імунітету рослини, що свідчить про невідповідність умов зростання її потребам та зниження адаптивної здатності. При оцінці цього показника, аналогічно з іншими, використовували 5-ти бальну систему, при цьому вважали, що коефіцієнт вагомості даного показника дорівнює 2.

Акліматизаційне число визначали за формулою: $A = P \cdot v + GP \cdot v + Zm \cdot v + Ps \cdot v + StSH \cdot v$, де: А – акліматизаційне число; Р – показник росту рослин; GP – показник генеративного розвитку; Зм – показник зимостійкості; Ps – показник посухостійкості; StSH – показник стійкості рослин до шкідників та хвороб; v – коефіцієнт вагомості показника.

Для визначення ступеня адаптації досліджених представників роду *Rosa* використовували шкалу, відповідно до якої: оцінка менше 34 балів – рослини мають дуже низький ступінь адаптації; 35–54 бали – слабкий ступінь адаптації; 55–64 бали – адаптація задовільна; 65–94 бали – середній ступінь адаптації; 95–110 балів – повна адаптація. Дані наведені за 2012–2016 роки.

Результати та обговорення

При відборі перспективного для декоративного садівництва та зеленого будівництва сортименту рослин на перший план виходять декоративні якості рослин, які необхідно враховувати для найбільш вираженого їх підбору при створенні композицій. При цьому важливо враховувати особливості сезонної та вікової динаміки (Сидоренко, 2008).

При порівняльній оцінці декоративності дерев і кущів використовуються різноманітні методики та шкали, в основу яких покладено сприйняття рослини як елемента садово-паркової архітектури. Широкого використання набула методика Н.В. Котелової (Котелова, Гречко, 1969; Котелова, Виноградова, 1974). Найбільш вдалою модифікацією цієї методики вважаємо розробку І.О. Сидоренко (Сидоренко, 2008), яка була продемонстрована автором на прикладі представників роду *Rhododendron* L. Зазначений варіант загальновідомої методики, на нашу думку, дозволяє більш повно розкрити та об'єктивно оцінити і порівняти всі аспекти декоративності квітучих геоксильних кущів. Однак, ми погоджуємося з автором, що досить важко порівнювати декоративність рослин, що належать до різних систематичних груп, і вважаємо, що згадана методика має бути адаптована для кожної групи окремо, зокрема, на рівні роду.

Базуючись на схемі критеріїв оцінки декоративності, запропонованих І.О. Сидоренко, ми внесли деякі зміни та доповнення, що зумовлені специфікою представників роду *Rosa* (табл. 1).

Відповідно до даної методики було досліджено рослини 19 дикорослих видів шипшин, представлених у колекції НБС, які перейшли до генеративного стану (табл. 2).

Згідно зі шкалою ступеня декоративності шипшин, 10 видів колекції мають високу (101–113 балів), 7 видів – достатньо високу (84–100 балів), а *R. rugmaea* M. Bieb. та *R. tschatyrdagi* Chrschan. – посередню декоративність. Слід відмітити, що останні два види – це невеликі кущі, 35–70 см заввишки, що в природних умовах зростають на сухих кам'янистих схилах, і за відношенням до умов навколишнього середовища є ксерофітами, геліофітами та оліготрофами. Їх цінність полягає в тому, що вони можуть поповнити сортимент рослин, що використовуються для оформлення кам'янистих гірок.

Таблиця 1. Критерії оцінки декоративності представників роду *Rosa*

Критерій	Вага критерію	Кількість балів	Характеристика критерію
1	2	3	4
Тривалість цвітіння (K1)	5	3	Довга тривалість цвітіння (більше 25 днів)
		2	Середня тривалість цвітіння (12–25 днів)
		1	Коротка тривалість цвітіння (менше 12 днів)
Рясність цвітіння (K2)	3	5	Рясне (повне) цвітіння (близько 100%)
		4	Досить рясне цвітіння (більше 75%)
		3	Задовільне цвітіння (50–75%)
		2	Слабке цвітіння
		1	Не цвіте або квітки поодинокі
Колір квітки та його стійкість (K3)	4	5	Чистий, яскравий, виразний, стійкий до вигорання
		4	Пастельний, насичений, стійкий до вигорання
		3	Нейтральний, стійкий до вигорання
		2	Нейтральний, не стійкий до вигорання
		1	Невиразний, нестійкий до вигорання
Розмір квітки (K4)	2	3	Більше 5 см в діаметрі
		2	3–5 см в діаметрі
		1	до 3 см в діаметрі
Форма квітки (K5)	1	3	Виразна форма з чіткими, оригінальними лініями
		2	Виразна форма
		1	Невиразна форма
Суцвіття (K6)	2	3	Більше 7-ми квіток у суцвітті
		2	3–7 квіток
		1	поодинокі квітки, або по 2–3 квітки
Рясність плодоношення (K7)	3	5	Рясне (повне) плодоношення (близько 100%)
		4	Досить рясне плодоношення (більше 75%)
		3	Задовільне плодоношення (50–75%)
		2	Слабке плодоношення
		1	Не плодоносить або плоди поодинокі
Колір гіпантіїв (K8)	3	3	Насичений, яскравий, добре вирізняється на фоні листя, зберігається до сильних морозів
		2	Насичений, яскравий, вирізняється на фоні листя, зберігається до заморозків
		1	Оригінальний, однак не достатньо виразний, губиться на фоні листя, втрачається з першими заморозками
Розмір гіпантіїв (K9)	2	3	Крупні, діаметр (або довжина) перевищують 2,5 см
		2	Середнього розміру, діаметр (або довжина) 1,5–2,5 см
		1	Дрібні, діаметр (або довжина) не перевищують 1,5 см
Форма гіпантіїв (K10)	2	3	Оригінальна, виразна, з чіткими лініями
		2	Виразна, однотипна, стала
		1	Невиразна, нестала
Облистяність (K11)	2	3	Сильна облистяність (іноді з перекриттям листків)
		2	Середня облистяність (1/3 крони куща)
		1	Слабка облистяність (1/3 крони куща)

Закінчення таблиці 1

1	2	3	4
Декоративність листя (K12)	2	3	Листки більше 9 см завдовжки, листкові пластинки блискучі або опушені, часто щільні
		2	Листки до 9 см завдовжки, листкові пластинки оригінального забарвлення чи форми
		1	Листки до 9 см завдовжки, листкові пластинки блискучі або опушені
Осіннє розцвічення листя (K13)	1	3	Особливо яскраве
		2	Менш яскраве
		1	Майже відсутнє
Декоративність куща (K14)	4	5	Кущ з міцною конструкцією та цікавою архітектонікою крони
		4	Кущ з менш виразною формою та архітектонікою крони
		3	Слабко виражена форма та архітектоніка крони, часто утворює щільні куртини
		2	Слабко виражена форма та архітектоніка крони, за рахунок високої здатності до підземного галузнення захоплює значні площі, утворює великі рихлі куртини
		1	Відсутність виразної форми, утворює поодинокі пагони на значній відстані

Таким чином, отримані результати дозволяють зробити висновок про високу декоративність та перспективність використання в озелененні всіх досліджених видів в умовах Правобережного Лісостепу України.

Однак, слід відмітити, що рослини найбільш повно розкривають свої декоративні якості лише при оптимальних умовах зростання. Тому не менш важливе значення при створенні міських зелених насаджень різного функціонального призначення є відповідність мікрокліматичних умов окремих екоотопів еколого-біоморфологічним особливостям обраних рослин.

Для всіх видів шипшини, наявних в колекції НБС імені М.М. Гришка, визначено акліматизаційне число, яке включає, зокрема, такі показники, як зимостійкість та посухостійкість.

Як свідчать отримані дані, досліджені види роду *Rosa* природної флори України в умовах НБС характеризуються досить високою зимостійкістю (4–5 балів). Однак, слід відмітити, що верхівки деяких однорічних пагонів часто підмерзають у середземноморської *R. tschatyrdagi*, євро-середземноморських *R. agrestis*, *R. glauca*, *R. pendulina* та причорноморських видів *R. diacantha*, *R. lupulina* і *R. pygmaea*.

Підмерзання частини однорічних пагонів спостерігається і у *R. canina*, особливо в роки з теплою тривалою осінню, коли у частини її пагонів верхівкова брунька не закладається і формування листків продовжується до перших заморозків. Це призводить до того, що пагони не встигають здерев'яніти і підмерзають. Однак, пошкодження є незначними, рослини швидко відновлюються.

Посухостійкість досліджених видів теж є достатньо високою (4–5 балів). Всі вони витримують нетривалі посушливі періоди без видимих пошкоджень їх органів. Однак, під час літніх посух, що спостерігаються в останні роки, у рослин більшості неморальних видів колекції (*R. agrestis*, *R. canina*, *R. corymbifera*, *R. crenatula*, *R. glabrifolia*, *R. glauca*, *R. pendulina*, *R. tomentosa*, *R. villosa*) був зафіксований літній листопад.

Таблиця 2. Оцінка декоративності видів роду *Rosa* природної флори України в умовах первинної культури у НБС ім. М.М. Гришка

№ з/п	Назва виду	Показники, бал														Загальна оцінка декоративності
		Тривалість цвітіння	Рясність цвітіння	Колір квітки та його стійкість	Розмір квітки	Форма квітки	Суцвіття	Рясність плодоношення	Колір гіпантіїв	Розмір гіпантіїв	Форма гіпантіїв	Облистяність	Декоративність листя	Осіньне розцвічення листя	Декоративність куша	
		показник вагомості ознаки – w														
		5	3	4	1	2	2	3	3	2	2	2	2	1	4	
1.	<i>R. agrestis</i>	2	4	3	2	2	2	3	3	1	2	3	2	2	5	100
2.	<i>R. bordzilowskii</i>	2	5	4	2	2	2	4	3	1	2	3	2	2	4	106
3.	<i>R. canina</i>	2	5	3	2	2	2	5	3	2	2	3	1	2	5	109
4.	<i>R. corymbifera</i>	2	5	3	2	2	2	5	3	2	2	3	3	2	5	113
5.	<i>R. crenatula</i>	2	4	5	2	3	1	1	2	2	3	3	3	2	2	93
6.	<i>R. diacantha</i>	2	4	5	3	2	1	1	2	1	3	2	1	2	2	84
7.	<i>R. donetzica</i>	2	3	4	2	2	1	3	2	2	2	3	1	2	3	88
8.	<i>R. glabrifolia</i>	2	5	5	2	3	2	4	2	2	2	2	2	3	3	106
9.	<i>R. glauca</i>	2	5	5	2	3	3	5	2	1	2	2	2	3	3	109
10.	<i>R. gorinkensis</i>	2	4	4	2	2	1	4	2	2	2	3	1	2	3	94
11.	<i>R. lupulina</i> Dubovik	2	3	3	2	2	2	3	3	2	2	2	1	2	3	97
12.	<i>R. majalis</i>	2	5	4	3	2	1	5	2	2	1	3	1	3	2	96
13.	<i>R. pendulina</i>	2	3	5	3	3	1	3	2	3	3	2	3	2	4	105
14.	<i>R. pimpinellifolia</i>	2	5	5	3	3	1	4	1	2	3	3	2	2	3	105
15.	<i>R. pygmaea</i>	2	3	3	2	2	1	3	2	1	2	2	1	2	1	72
16.	<i>R. rubiginosa</i>	2	5	4	2	2	3	5	3	2	2	3	2	2	4	113
17.	<i>R. tomentosa</i>	2	4	4	2	2	2	4	3	2	2	3	1	2	5	107
18.	<i>R. tschatyrdagi</i>	1	4	4	2	3	1	3	1	2	3	3	2	2	1	81
19.	<i>R. villosa</i>	2	4	4	2	2	2	4	3	3	3	3	2	2	5	113

Використавши отримані дані щодо зимо- та посухостійкості, а також здійснивши оцінку інтенсивності росту, генеративного розвитку та стійкості рослин до шкідників та хвороб, ми розрахували для досліджуваних видів шипшин акліматизаційне число, на основі якого було визначено ступінь їх адаптації (табл. 3).

Таблиця 3. Акліматизаційне число видів роду *Rosa* природної флори України в умовах первинної культури в НБС ім. М.М. Гришка

№ з/п	Види	Показники, бал					Акліматизаційне число
		ріст	генеративний розвиток	зимостійкість	посухостійкість	стійкість до шкідників та хвороб	
коефіцієнт вагомості ознаки – w							
2	5	10	3	2			
1.	<i>R. agrestis</i>	4,0	5,0	4,6	4,6	2,6	98,2
2.	<i>R. bordzilowskii</i>	5,0	5,0	5,0	5,0	4,6	109,2
3.	<i>R. canina</i>	5,0	5,0	4,6	4,0	4,6	102,2
4.	<i>R. corymbifera</i>	5,0	5,0	5,0	4,0	4,6	106,2
5.	<i>R. crenatula</i>	5,0	5,0	5,0	4,0	4,8	106,6
6.	<i>R. diacantha</i>	3,0	4,0	4,6	5,0	5,0	97,0
7.	<i>R. donetzica</i>	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	110,0
8.	<i>R. glabrifolia</i>	5,0	5,0	5,0	4,0	3,4	103,8
9.	<i>R. glauca</i>	4,0	5,0	4,6	4,4	4,3	100,8
10.	<i>R. gorinkensis</i>	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	110,0
11.	<i>R. lupulina</i>	5,0	5,0	4,6	5,0	5,0	106,0
12.	<i>R. majalis</i>	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	110,0
13.	<i>R. pendulina</i>	3,6	4,6	4,3	4,3	4,6	95,3
14.	<i>R. pimpinellifolia</i>	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	110,0
15.	<i>R. pygmaea</i>	3,0	5,0	4,4	5,0	5,0	100,0
16.	<i>R. rubiginosa</i>	5,0	5,0	5,0	5,0	4,3	108,6
17.	<i>R. tomentosa</i>	5,0	5,0	5,0	4,6	4,8	108,4
18.	<i>R. tschatyrdagi</i>	3,0	4,3	4,3	5,0	5,0	95,5
19.	<i>R. villosa</i>	5,0	5,0	5,0	4,0	4,8	106,6

Аналіз отриманих даних показав, що акліматизаційне число більшості досліджених видів шипшин перевищує 95 балів, що свідчить про повну адаптацію цих видів при культивуванні в НБС. Однак, слід відмітити дещо нижчі показники у євро-середземноморського виду *R. agrestis* та центральноєвропейсько-середземноморського виду *R. pendulina*, а також західнопричорноморського ендеміка *R. diacantha* та середземноморського (кримсько-кавказького) виду *R. tschatyrdagi*. Перші два види, як зазначалось, в умовах Києва мають дещо нижчу посухостійкість та зимостійкість, а *R. diacantha* та *R. tschatyrdagi* – нижчу зимостійкість, що зумовлює зниження показників генеративного розвитку та росту.

На рослинах спостерігали прояви таких захворювань, як борошниста роса (*R. agrestis*, *R. villosa*, *R. canina*), іржа (*R. glabrifolia*, *R. glauca*, *R. rubiginosa*), чорна плямистість (*R. canina*, *R. pendulina*); із шкідників фіксували наявність павутинного кліща (*R. agrestis*), трояндової листовійки, попелиці (*R. agrestis*, *R. canina*, *R. glabrifolia*, *R. pendulina*).

Отримані результати дозволяють зробити висновок про перспективність культивування досліджених видів в умовах Правобережного Лісостепу України.

Слід відмітити, що сьогодні, при створенні зелених насаджень, часто беруться до уваги лише декоративні якості рослин. Нові рослини вводяться в міські насадження без належного випробування. В результаті такі посадки швидко втрачають декоративність та є недовговічними, адже декоративність посадки зумовлена не тільки видовими (формовими, сортовими) декоративними особливостями рослини, а й індивідуальними, які напряду залежатимуть від її стійкості в нових умовах. Тому ми вважаємо доцільним перед впровадженням у міське озеленення проводити попередні випробування нового сортименту строком не менш ніж 3 роки. Під час випробувань варто проводити щорічну комплексну оцінку декоративності рослин, у поєднанні з оцінкою ступеня їх адаптації в умовах, максимально наближених до умов майбутніх місцезростань.

Висновки

Отримані результати свідчать, що в умовах первинної культури з 19 досліджених видів роду *Rosa* природної флори України 10 видів мають високу (101–113 балів), 7 видів – достатньо високу (84–100 балів), а *R. pygmaea* M. Bieb. та *R. tschatyrdagi* Chrschan. – посередню декоративність. Акліматизаційне число всіх досліджених видів перевищує 95 балів, що свідчить про повну їх адаптацію до нових умов та перспективність використання в озелененні в умовах м. Київ.

Підбираючи сортимент рослин для озеленення конкретної території, слід зважати на те, що декоративність посадки зумовлена не тільки видовими (формовими, сортовими) декоративними особливостями рослини, а й індивідуальними, які напряду залежатимуть від її стійкості в нових умовах. Під час випробувань варто проводити щорічну комплексну оцінку декоративності рослин, у поєднанні з оцінкою ступеня їх адаптації в умовах, максимально наближених до умов майбутніх місцезростань.

- Клюєнко О. В. Види роду *Rosa* L. природної флори України (система, поширення, біоморфологічні особливості) : дис. ... канд. біол. наук :. 03.00.05 / НАН України, Національний ботанічний сад. Київ, 2010. 415 с.
- Котелова Н. В., Гречко Н. С. Оценка декоративности. *Цветоводство*. 1969. № 10. С. 11–12.
- Котелова Н. В., Виноградова О. Н. Оценка декоративности деревьев и кустарников по сезонам года. *Физиология и селекция растений и озеленение городов*. Москва, 1974. С. 37–44.
- Кохно Н. А., Курдюк А. М. Теоретические основы и опыт интродукции древесных растений в Украине. Киев : Наук. думка, 1994. 186 с.
- Лаптев О. О. Екологічна оптимізація біогеоценотичного покриву в сучасному урболандшафті : монографія. Київ : Укр. екол. акад. наук, 1998. 208 с.
- Сидоренко І. О. Методика оцінювання декоративності рослин видів роду *Rhododendron* L. *Наук. доп. Нац. аграр. ун-ту*. 2008. № 3 (11). С. 1–16.
- Хессайон Д. Г. Все о розах. Исчерпывающее руководство по выращиванию роз и уходу за ними: [пер. с англ. О.И. Романова]. Москва : Кладезь-Букс, 1999. 144 с.
- Хржановский В. Г. Розы. Москва : Совет. наука, 1958. 497 с.
- Mosyakin S. L., Fedoronchuk M. M. Vascular plants of Ukraine: A nomenclatural checklist. Kiev, 1999. 346 p.

Рекомендує до друку
Н.О. Гавриленко